

*Мельник Оксана Вікторівна,
доцент кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ЩОДО ПИТАННЯ МІЖНАРОДНОГО ОБМІНУ ІНФОРМАЦІЄЮ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Міжнародний обмін інформацією у сфері запобігання і протидії корупції - це акт взаємодії між суб'єктами (компетентними державними органами), при якому кожен із суб'єктів як віддає інформацію у сфері запобігання і протидії корупції, так і отримує зазначену інформацію.

Відповідно до ст. 1 ЗУ «Про інформацію» від 2 жовтня 1992р. інформація - будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді.

Відповідно до ст. 20 ЗУ «Про інформацію» за порядком доступу інформація поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом. Будь-яка інформація є відкритою, крім тієї, що віднесена законом до інформації з обмеженим доступом.

Відповідно до ст. 21 ЗУ «Про інформацію» інформація з обмеженим доступом поділяється на: конфіденційну, таємну та службову.

Перелік видів таємної інформації визначається державою і закріплюється законодавчо в ст. 8 ЗУ «Про державну таємницю» від 21 січня 1994р. Відповідно до даного закону державна таємниця (секретна інформація) - вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому цим Законом, державною таємницею і підлягають охороні державою.

Спеціально уповноваженим державним органом у сфері забезпечення охорони державної таємниці є Служба безпеки України, але відповідно до ст. 216 «Підслідність» КПК України крім випадків, коли злочини віднесено до підслідності Національного антикорупційного бюро України.

У практичній діяльності більшості країн постає необхідність співпраці з іншими країнами. Для забезпечення отримання інформації у сфері запобігання і протидії корупції держави зобов'язуються надавати одна одній, відповідно до міжнародних договорів, конвенцій, якнайширшу взаємну допомогу з усіх видів міжнародного співробітництва за умови, що вчинені дії та покарання за них на момент звернення підпадають під кримінальну юрисдикцію держави, що її потребує. Така співпраця виникає за ініціативи компетентних державних органів (уповноважених (центральных) органів) та реалізується через запити (доручення,

клопотання) про міжнародне співробітництво, які складаються органом, що здійснює діяльність з питань запобігання і протидії корупції. Щоб результати запитів мали доказову силу в кримінальному процесі України, запити мають відповідати вимогам ст. 548 КПК України, а за наявності міжнародних договорів із Україною, що застосовуються у конкретному випадку, – також її вимогам.

За відсутності міжнародного договору України міжнародна правова допомога чи інше співробітництво може бути надано на підставі запиту іншої держави чи запитано на засадах взаємності.

Уповноважений (центральний) орган України, направляючи до такої держави запит, письмово гарантує запитуваній стороні розглянути в майбутньому її запит про надання такого самого виду міжнародної правової допомоги.

Статтею 9 Конституції України передбачено, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана ВР України, є частиною національного законодавства України. Тому ст. 19 ЗУ «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004р. № 1906-^А повторює вищезазначену норму Конституції і додатково визначає, що чинні міжнародні договори України застосовуються в порядку, передбаченому для норм національного законодавства. Якщо міжнародним договором України, який набрав чинності, встановлені інші правила, ніж передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору (абз. 2 ППВСУ «Про деякі питання застосування законодавства, яке регулює порядок і строки затримання (арешту) осіб при вирішенні питань, пов'язаних з їх екстрадицією» від 8 жовтня 2004р. № 16).

Уповноважений (центральний) орган України при зверненні за міжнародною правовою допомогою до такої держави та наданні такої державі міжнародної правової допомоги керується положеннями КПК України.

За відсутності міжнародного договору з відповідною державою уповноважений (центральний) орган України надсилає запит про надання міжнародної правової допомоги до Міністерства закордонних справ України для подальшого передання його компетентному органу запитуваної сторони дипломатичним шляхом.

До уповноважених (центральных) органів належать Генеральна прокуратура України, Міністерство юстиції України та Національне антикорупційне бюро України.

До компетентного органу належать органи слідства, прокуратури і суду.

Стаття 545 КПК України, не встановлюючи вичерпного переліку органів, уповноважених брати участь у міжнародному співробітництві, розмежовує повноваження окремих органів в залежності від стадії, на якій знаходиться розгляд матеріалів щодо запобігання та протидії корупції.

Генеральна прокуратура України звертається із запитом про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні під час досудового розслідування та розглядає відповідні запити іноземних компетентних органів, крім досудового розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро України, яке у таких випадках здійснює функції центрального органу України.

Генеральна прокуратура України та Міністерство юстиції України у триденний строк надсилають до Національного антикорупційного бюро України отримані (надані) у рамках надання міжнародної правової допомоги матеріали, які стосуються фінансових та корупційних кримінальних правопорушень, у вигляді довідки.

До міжнародних правових відносин у сфері запобігання та протидії корупції певною мірою можуть залучатися і такі інститути, як дипломатичні представництва й консульські установи.

Основною вимогою, та, відповідно, ознакою проведення зазначених дій є їх добровільність (дії не можуть містити заходів примусового характеру) та відповідність національному законодавству держави, в якій діє представництво.

Питання обміну інформації з обмеженим доступом між Україною і ЄС визначено в Угоді між Україною та Європейським Союзом про процедури безпеки, які стосуються обміну інформацією з обмеженим доступом, яка ратифікована ЗУ від 20 грудня 2006р. № 499-V, положення якої деталізовано в Домовленостях про безпеку між Службою безпеки України та управлінням безпеки Генерального секретаріату Ради ЄС і Департаментом безпеки Європейської Комісії.

Основним нормативно-правовим документом співробітництва між Україною та НАТО є Угода про безпеку між Урядом України і Організацією Північноатлантичного договору, ратифікованого ЗУ від 12 вересня 2002р. № 160- IV, що передбачає зобов'язання сторін щодо обміну та захисту інформації. Зазначені Угоди визначають зобов'язання сторін стосовно захисту інформації. А саме зобов'язують захищати інформацію та матеріали іншої Сторони; вживати заходів для забезпечення збереження грифу секретності, якщо інформація та матеріали мають гриф секретності, встановлені будь-якою Стороною стосовно інформації та матеріалів, що надаються такою стороною і зберігати таку інформацію та матеріали відповідно до узгоджених спільних стандартів.

На сьогоднішній день умови охорони та доступу до секретної інформації держав дещо відрізняються від встановлених в Україні вимог до охорони державної таємниці. Положення Угоди про безпеку між Урядом України і НАТО мають загальний характер і не регламентують низки питань, визначених законодавством України як обов'язкові для таких угод. Наприклад, відсутні зобов'язання щодо притягнення до відповідальності представників сторін у разі порушення ними правил взаємної охорони інформації з обмеженим доступом.